

Uusateismi olkinukkena

Ateismi on ollut maailmalla nousussa 2000-luvulla. **Richard Dawkins**, **Daniel Dennet**, **Christopher Hitchens**, **Sam Harris** ja **Victor Stenger** on nimetty “uuden ateismin” lähetteläiksi, jotka ovat best-seller kirjoillaan, blogeillaan, videoillaan ja live-esiintymisillään tuoneet ateismin ja uskontokritiikin populaarikulttuurin parrasvaloihin. Uskontojen kritisoimisen tabua on nakerrettu, keskustelu maailmankatsomuksista on vapautunut ja ateismista on tullut hyväksyttävämpää, osin jopa muodikasta.

Voidaan siis puhua ateismin tulemisesta esiin uudella tavalla ja voimalla – yksin Dawkinsin Jumalharhaa on myyty yli 2 miljoonaa kappaletta. Mutta voidaanko puhua *uudesta ateismista*, *uusateismista*? Onko Dawkinsin ja kumppaneiden ateismissä itsessään jotakin uutta ja erilaista, joka erottaisi sen jostakin toisesta, *vanhasta* ateismista? Nähdäkseni ei ole, eikä pidäkään olla. Ateismin sisältö ja perusteet itsessään eivät ole laadullisesti erilaisia: ateismin määritelmä ja argumentit jumalia vastaan ovat olleet hyviä jo vuosikymmeniä ellei vuosisatoja. Ateismi, *a-theism*, on edelleen uskonnollisen jumaluskon perusteltua hylkäämistä. Ja vaikka 2010-luvun ateismikirjojen tarjoamat perusteet jumalien olemassaoloa ja uskontojen totuutta vastaan ovat murskaavat, vastaansanomattomat olivat myös esimerkiksi **Michael Martinin** 1990-kirjan “Atheism: A Philosophical Justification” sekä **George Smithin** 1980-kirjan “Atheism, The Case against God” esittämät perusteet. Ja tietyllä tasolla näkymättömän, kaikkivoivan, rukouksia kuuntelevan ja taikoja tekevän mutta kuitenkin ihmismäisen ja oikukkaan henkiolennon uskomattomuus on ilmeistä jopa lapselle, joka asiaa ajattelee.

Miksi sitten termi *uusateismi* on syntynyt? Osasyynä on, että media rakastaa ilmiöitä, trendejä, termejä ja yleistyksiä. Termiä “Uusi Ateismi” (New Atheism) ei lanseerannutkaan kukaan ateistikirjailijoista itse vaan uusmediaa edustava Wired-lehti haastatellessaan Dawkinsia, Dennetiä ja Harrisia marraskuussa 2006 (<http://j.mp/aEzGj>). Artikkelin otsikko oli provokatiivisesti “Uskonottomien kirkko” ja terminologia muutenkin harhaanjohtavan uskontoperäistä kuten “ristiretki”, “käännynnäiset”, “saarnaaminen”, ruokkien virheellistä käsitystä että ateismi on “vain uskonto uskontojen joukossa.”

Toinen syy *uusateismi*-termin käytölle liittyy ateismin vastustajiin, aktiivisiin uskonnollisiin ihmisiin. Nimetty vihollinen on parempi joukkojen mobilisoimiseksi ja *uusi ja erilainen* vihollinen herättää paremmin vastatoimiin kannustavaa pelkoa kuin vanha ja tuttu. Uusateismi-termiä ovatkin innokkaasti levittäneet ja laajentaneet kristinuskon teologit ja saarnamiehet. Uusateismi -termi mahdollistaa ateismin lähestymisen pikemminkin *ilmiönä ja liikkeenä*, jolloin se on uskovaiselle helpompi sivuuttaa kuin jos ateismi nähdään aidommin joukkona käsityksiä, perusteluja ja evidenssiä.

Pelkoa ja vastareaktioita onkin syntynyt laajalti. 2000-luvun populaariateismi on saanut monen uskonnollisen kirjoittajan puntit tuisemaan: Yksinomaan Dawkinsin Jumalharha -kirja on kirvoittanut uskonnollisilta kirjoittajilta yli kaksikymmentä täyspitkää kohdettaan kritisoivaa kirjaa, kuten **Eric Reitan** “Onko Jumala Harha?” ja **David Berlinskin** “Paholaisen harha”. Kun lasketaan mukaan muiden ateistikirjojen kritiikki-kirjat sekä niitä täydentävät lukemattomat www-sivut, radio- ja televisio-ohjelmat, voidaan sanoa että ateismin uuden aallon vastustus on todellakin mobilisoinut kristityt ennennäkemättömällä tavalla.

Uusi termi antaa ateismia vastustaville kirjoittajille myös paremmin mahdollisuuden “olkinuken” rakentamiseen: älylliseen epärehellisyyteen, jossa uusateismin sisältöä ja uusateistien olemusta pikku hiljaa hivutetaan vastenmielisempään ja helpommin kritisoitavaan suuntaan. Tällaisesta olkinukkejen rakentelusta ja *ad-hominem* argumenteista tarjoaa oivan esimerkin pappinakin toiminut ABC-mediayhtiön uskontotoimittaja **Scott Stephens** blogi-kirjoituksessaan “Uuden ateismin köyhyys” (“The Poverty of New Atheism”, <http://j.mp/hj5SwB>). Stephens aloittaa näennäisen kunnioittavalla puheella *vanhoista* ateisteista kuten **Xenophanes**, **Marx**, **Nietzsche** ja **Freud**. Nämä kuulemma lähestyivät “jumalien kaatamisen vaikeaa tehtävää” asianmukaisella nöyryydellä,

vakavuudella ja moraalilla ja Marxin kirjoittama Hegel-kritiikki on Stephensin mukaan edelleen paras ikinä kirjoitettu ateismin puolustus. Uusi ateismi sen sijaan on hänen mielestään *ylilyövää, ylimielistä, epähienoa ja heppoisesti argumentoitua* - ilman että hän toisi esille yhtäkään ateistien esittämää spesifiä argumenttia. Kuulemme että uusateistit ovat *sensaatihakuisia mediapellejä, epäfilosofisia ja historiaa tuntemattomia* ja että uusi ateismi on *ohimenevä villitys, kevyttä viihdettä, jolle tulevat polvet naureskelevat* ja joka uppoaa kansaan *vain koska kansa on niin sivistymätöntä*. Uuden ateismin maailmankuva Stephensin mukaan on kylmä ja lohduuton eikä tarjoa – toisin kuin Marx – mitään mallia onnelliselle elämälle ja yhteiskunnalle. Stephens menee jopa niin pitkälle että keksii vielä uusateismillekin uuden termin: hän haluaa kutsua sitä *pikku ateismiksi* erotuksena *oikeasta* (vanhasta) ateismista ja sen edustajia *pikkuisiksi*.

Mitäs tuollaiseen vuodatukseen oikein voisi sanoa? No esimerkiksi että kaikki 2000-luvun ateismiteokset argumentoivat huomattavasti laadukkaammin, monipuolisemmin ja filosofisemmin jumalien olemassaoloa vastaan kuin mikään Marxin teos, että ateismin ja uskontojen filosofia ja historia ovat laajasti käsiteltyjä esimerkiksi Hitchensin ja Dennetin teoksissa ja että jumalien olemassaoloa vastaan esitetyt argumentit ovat päteviä riippumatta siitä missä määrin ne tarjoavat malleja elämälle ja yhteiskunnalle. Lisäksi voidaan todeta, että uskonnollisilla ateismin vastustajilla näyttää 2010-luvulla olevan kunnan perusteet yhtä vähissä kuin kreationisteilla kun he joutuvat turvautumaan valheellisiin olkinukkeihin ja lapselliseen nimittelyyn kritiikissään sen sijaan että keskustelisivat itse ateistien esittämien perusteiden oikeellisuudesta. Tämä jos mikä on osoitus jumaluskon perusteiden heikkoudesta nykypäivänä.

* * *

Liitto on viime vuoden aikana uudistanut laajasti toimistolla sijaitsevan kirjastonsa vanhentunutta valikoimaa yli 300:lla tuoreella ateismia, uskontokritiikkiä ja niitä sivuavia teemoja käsittelevällä kirjalla. Valikoimasta löytyy niin englannin- kuin suomenkielisiäkin teoksia ja ne ovat jäsenistön lainattavissa. Luettelo kirjoista tulee liiton kotisivulle kevään aikana ja toivon että ne tulevat laajaan käyttöön jäsenistömme maailmankuvaa syventämään.